

PvdA STATENFRACTIE DRENTHE

Onderbouwing agendapunt Commissie Omgevingsbeleid 21 november 2005 betreffende brief Plaatselijk Belang De Foxel over de aanleg van de Runde.

Recentelijk hebben Provinciale Staten een tweetal brieven ontvangen van Plaatselijk Belang De Foxel over de gang van zaken rond het opnieuw aanleggen van het riviertje De Runde ter hoogte van de Foxel en het Scholtenskanaal.

In de brieven geeft PB De Foxel blijk van een grote teleurstelling over deze gang van zaken en over de zeer recent bekend geworden nieuwe plannen voor de aanleg van de Runde tussen de Foxel en Scholtenskanaal, die in ernstige mate negatief afwijken van alle eerdere plannen die aan de plaatselijke bevolking zijn gepresenteerd.

De fractie van de PvdA heeft de griffie verzocht dit onderwerp aan de agenda van de Commissie Omgevingsbeleid van 21 november toe te voegen. Reden hiervoor is dat zij van mening is dat er in de communicatie met de direct betrokkenen in het gebied tekort is geschoten waardoor men in een heel laat stadium (de herinrichting van het gebied moet in 2006 worden afgerond) geconfronteerd wordt met een plan dat minder dan de helft van het oorspronkelijk voorziene 23 ha inricht, terwijl men gedurende 6 jaar heeft gesproken over andere, ruimere plannen, die in twee bijeenkomsten aan de bevolking zijn gepresenteerd.

Wij willen in de commissievergadering graag de volgende vragen aan de orde stellen:

- Onder wiens verantwoordelijkheid wordt het Rundeplan uitgevoerd en wat is/was daarbij de rol van de provincie.
- Welke mogelijkheden ziet de gedeputeerde om op termijn de oorspronkelijk gepresenteerde plannen als nog te realiseren.

Namens de fractie van de PvdA,

Sylvia van de Vijver-Geitz.

Plaatselijk Belang Foxel-Scholtenskanaal

Secr. B. Visser Voss
Foxel 29
7881 PH Emmercompasuum
Tel: 0591-353674

Emmercompasuum 25-10-2005

PROV. BESTUUR VAN DRENTH
No.: 2005010024
Ingek.: 26 OKT 2005
Class nr.:
TE BEH. DOOR: SG

Aan de Provinciale Staten van Drenthe

Geachte Statenleden.

In 1998 kwam DLG en de Gemeente bij ons om met de bevolking van de Foxe - Verlengde Scholtenskanaal te praten over het opnieuw aanleggen van het riviertje de Runde, welke jaren geleden door ons gebied heeft gestroomd. Het was de bedoeling er een recreatieve plan van te maken, die de Foxel en Verl. Scholtenskaanaal met elkaar zou verbinden. Wel kwamen er vragen van ons waarom werd niet begonnen bij de bron (Zwartemeer). Antwoord: Eerst zou de Foxel worden aangelegd waarna de rest zou worden uitgevoerd. Was er geld voor het project. Antwoord was Ja. Het geld was beschikbaar gesteld door het Ministerie van Landbouw. Tevens hebben wij gevraagd of de afspraken die gemaakt werden door de deelnemende overheden werden ondersteund. Antwoord was Ja. Na verschillende vergaderingen werd in oktober een akkoord bereikt. Er zijn verschillende besprekingen geweest omdat een ieder zich bewust was, dat dit een plan was, waar mensen over 100 jaar nog plezier van zouden hebben. Het plan werd besproken met de bevolking, de details zouden met het bestuur worden besproken. Binnen een half jaar zou dit met het bestuur worden besproken en voor 2004 zou dit worden uitgevoerd. Tot onze verbazing hoorden wij niets meer van de DLG of de Gemeente. Wanneer wij contact opnemen word gezegd dat we niet ongerust hoefden te zijn. Het duurde wat langer maar het geld voor dit project was geormerkt en het kwam wel goed. In 2001 lazen wij in de krant dat het grond tussen Foxel en Scholtenskanaal slecht te verwerven was. Hierop hebben wij een openbare vergadering uitgeschreven waar Wethouder Klaver en de heer Strating van DLG waren uitgenodigd. Tevens waren de landbouwers waar de grond van was aanwezig. Ter plekke werd de grond te koop aangeboden. Ze zouden binnen een maand afspraken maken met de landbouwers. Ze zijn er nooit geweest.

Geachte Statenleden

Zes jaar lang is er van alles belooft, waarbij werd gezegd dat het geld voor het gebied op de plank lag en geormerkt was.

Dus niet voor andere doelen gebruikt kon worden.

Plotseling kwam eind 2004 de DLG met de boodschap dat wij maar 60% kregen van datgene, wat ons is belooft was.

Op woensdag 19 oktober kwam DLG met een nieuw plan waaruit bleek dat nog geen 50% van het totale plan werd uitgevoerd.

Bij het nieuwe plan werd niet Foxel en Scholtenskanaal met elkaar verbonden maar uit elkaar gehaald. Wat inhoudt dat tweederde van de bevolking de Runde niet kan zien.

En er ook niet bij kan komen als men niet 500 meter om wil lopen.

Dit omdat er landbouwgronden om heen blijven liggen.

Wij zijn 6 jaar van het kastje naar de muur gestuurd dit is voor het bestuur niet aanvaardbaar.

Wij zijn tegen dit plan waarbij wij willen vastleggen, dat de bevolking het laatste woord heeft.

Uit een schrijven van DLG blijkt dat in 2006 weer gelden voor de Runde vrij komen.

Waarom word het plan dan niet alsnog aangepast.

Geachte Statenleden

Wij zullen de plannen die er nu liggen nog niet aan de bevolking voorleggen.

We wachten nu op uw antwoord.

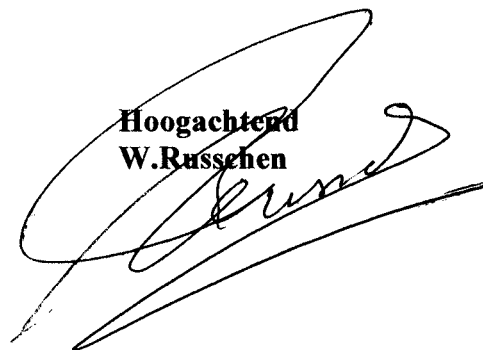
Wij zijn bereid mondeling toelichting te geven, u bent ook welkom om alles ter plekke te bekijken.

Bijlage 1

In afwachting van uw antwoord

**W.Russchen
Spindel 44
7881 BG Emmercompasuum
tel:0591-352166**

**Hoogachtend
W.Russchen**

Perspectief, weekblad
voor Zuid-Oost Drenthe
donderdag 20 mei 1998

mannen van
Foxel praten
graag over de
'Witte Wieven'

Foxel/Scholtenkanaal ziet uit naar oude rivier

'De Witte Wieven zullen wel niet terugkomen'

Van onze ver-
slaggever Maar-
ten Ackermans

EMMERCOMPASCUUM - De herinrichtingsplannen voor het gebied Oostgroningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën van het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij zijn in het buurtschap Foxel/Scholtenkanaal in goede aarde gevallen. Met name is voor dit gebied van belang het zo veel mogelijk in oude staat herstellen van de rivier de Runde. In het natuurreservaat Bargerveen tussen Weiteveen en Zwartemeer zal de rivier ontspringen. Via Klazienaveen, Bargerveen, Emmercompasuum en Roswinkel zal hij naar Ter Apel stromen.

De Runde is verdwenen in de tijd van de turfwinning, met het kanaliseren van het veengebied. Op sommige plaatsen is de Runde teruggebracht tot een sloot van een paar meter breed. Op andere plaatsen is de rivier geheel verdwenen en land geworden. Met het in ere herstellen van de rivier is daarom heel wat landonteigening gemoeid. Harry Berg, landschapsarchitect van het ministerie, Piet Ziel, landschapsarchitect van de gemeente Emmen en Jeroen van Westen, vormend kunstenaar, zijn al tweemaal in gesprek geweest met de bewoners van het buurtschap. "De bedoeling van deze gesprekken zijn," aldus Berg, "om met de mensen te praten over hun wensen en

over onze wensen bij het verbeteren van het landschap."

Berg vertelt dat het herinrichtingsplan van het ministerie de verbetering van het hele landschap beoogt. De Runde zijn oude loop hergeven is dus slechts een onderdeel is van dit totale plan. Toegespitst op deze rivier vertelt hij: "De Runde zal weer de rivier worden die hij was, een rivier met een erg wisselende bedding, soms smal en dan weer breed. Op sommige plaatsen kan de bedding zelfs wel uitlopen tot een vijverachtig plas. Langs de hele loop van de rivier zal een wandelpad worden aangelegd." Jeroen van Westen is bij het project betrokken om in de nieuwe vormgeving van het landschap voor verrassende elementen te zorgen. Het totale project zal een jaar of tien in beslag nemen.

Wiebe Russchen is vice-voorzitter van Plaatselijk Belang Foxel/Scholtenkanaal. "De twee besprekingen," licht hij toe, "die de bewoners van de buurt met de drie heren hebben gehad zijn goed verlopen. De Runde is in ons gebied welkom. In de laatste vergadering, drie weken geleden, werd duidelijk dat de onteigeningsprocedures die nodig zijn, niet in onoverkomelijke problemen zullen stranden. Afgesproken is zelfs, dat de plannen kunnen doorgaan en dat wij, als Plaatselijk Belang, namens de bewoners de verdere details

met de heren kunnen regelen." Persoonlijk is hij ook positief over wat er staat te gebeuren. Hij wijst naar het land waarop hij vanuit zijn woonkamer zicht heeft, op weide met hier en daar wat bosjes: "Het zal hier veranderen. De rivier die door natuurgebied van bos en heide stroomt. Zo hier en daar zal ook grasland liggen. Bewoners kunnen daar schapen op houden. Het wordt een natuurgebied waar ook de bewoners in betrokken zijn. Dat is toch prachtig. Het wordt hier een gebied waar iedere inwoner hartstikke blij mee is. De mensen hier zijn echt blij dat de Runde terugkomt." Als het zo mooi wordt, bestaat dan niet het gevaar dat de huizen van de bewoners opgekocht zullen worden? Russchen is hier heel duidelijk in: "Nee. Onze huizen zijn voor kapitaalbezitters te klein. Het zijn geen villa's waar het vele geld naar op zoek is. En er mag hier niet meer bijgebouwd worden. Het zal hier blijven gaan zoals het altijd ging. De huizen worden verkocht als de bewoners op leeftijd zijn, en dan gaan ze meestal over van ouders op kinderen. Een enkeling zal van buitenaf hier komen. Maar, zolang dat een enkeling blijft, geeft dat niets. Dat is nu ook al." Wordt het weer helemaal vroeger? "Niet helemaal. Legendes als van de Witte Wieven zullen wel niet meer ontstaan. Maar ik reken er wel op dat de vuurvliegjes weer te zien zullen zijn."

Doorderbreeke 1999- no. 5

Wut in nuw, is uut we weet natuureli wunneten, vrie
kinderen in de buurt van het dorp wat in het veld
kunnen laten spelen, want dat was het mooiste wat er
was en nu kun je bijna nergens meer naartoe lopen.
Een bewoner

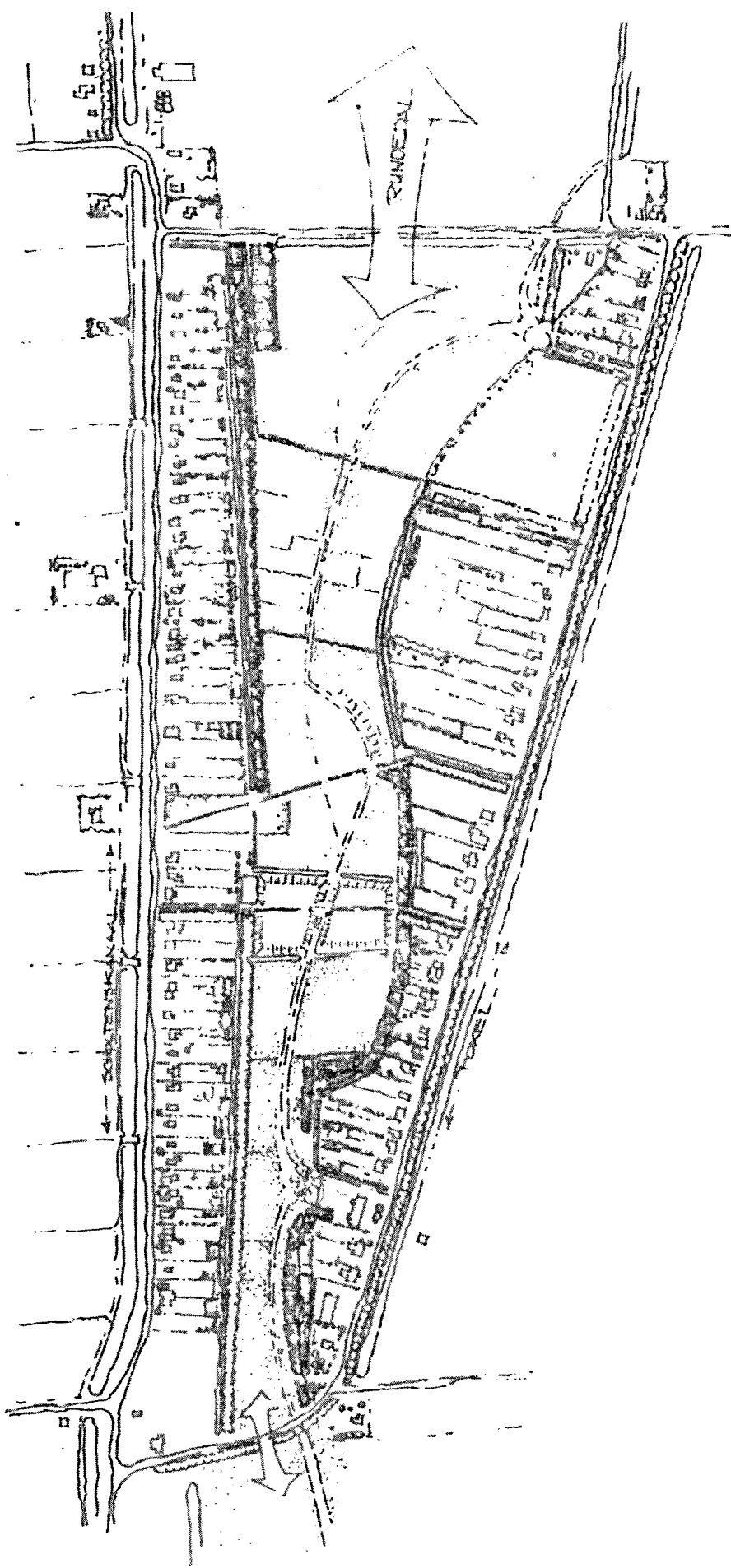
Foxel en Roswinkel, dorpen in de leegte

harry berg, jeroen van westen, piet ziel

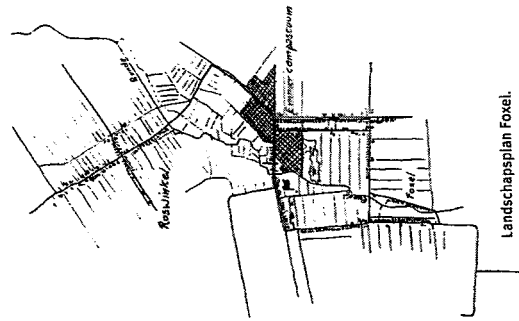
Dit artikel gaat over ervaringen in de Emmense Veenkoloniën rond de dorpen Foxel en Roswinkel, over het geheim van een nieuwe manier van plannen maken: planvorming in dorpslandschappen. We hebben het gevoel dat we het afgelopen jaar samen wat bijzonders hebben beleefd met het werken aan het landschapskunstproject Was getekend, de Runde. Een project waarbij de verborgen kwaliteiten van de Veenkoloniën zichtbaar worden gemaakt door de Runde, een voormalige veenkreek, als leidraad te nemen voor allerlei culturele en landschappelijke verrijkingen. In dat kader hebben we vorig jaar een tournee gemaakt langs alle dorpen in het Rundedal, een reizend werkatelier. Daar konden de mensen in het gebied hun eigen ideeën en herinneringen inbrengen in het kunstproject. Niet alleen de tientallen bewoners kregen zicht op de kwaliteiten en de mogelijkheden in hun dorpsgebied, wijzelf kregen een heel ander, een verrijkt beeld van het gebied.

In dit artikel gaan we dit kleine wonder uitdiepen en proberen we conclusies te trekken die ook elders toegepast kunnen worden.

Harry Berg is landschapsarchitect Dienst Landelijk Gebied Assen, Jeroen van Westen is beeldend kunstenaar en Piet Ziel is senior landschapsarchitect Zandvoort Ordening & Advies Enschede.

Landschapsplan Foxel

Landschapsplan Foxel.

ruimtelijk te ordenen. Hieraan voorafgaand werden uitgebreid alle waarden geanalyseerd: landbouw economisch, cultuurhistorisch, ecologisch, recreatief, infrastructuur en stedenbouwkundig (zie Noorderbreedte 1988-2). In de periode van de nadere invulling van de plannen van de Herinrichting lanceerde Piet Ziel vanuit de gemeente Emmen het idee van het gebruik van de *Verborgene Rijkdom* voor versterking van de ecologie en verbetering van de leefbaarheid in de buitengebieden van de gemeente Emmen. In *Verborgene Rijkdom* wordt voortgebouwd op de beeldstructuur van Emmen. Een tekening van die structuur begint met de keileemruggen, beekdalen en kwelzones (vlakken). Daaroverheen komen de ontginningsstructuren van linten en verschillende vervingpatronen (lijnen en punten), met ten slotte de laag van de naoorlogse ontwikkelingen (lijnen vlakken en punten).

KUNST IN DE HERINRICHTING

De herinrichtingsplannen hebben vanaf het begin een traditie in het toepassen van beeldende kunst. In het boek *Staat hier ergens een beeld?* zijn meer dan honderd gerealiseerde beelden in de Gronings-Drentse Veenkoloniën beschreven. Voor het deelgebied Emmen lanceerde Harry Berg het idee binnen de Herinrichting niet uit te gaan van kunst op een sokkel, maar de kunst te integreren met het landschap. In de werkgroep KIEV (Kunst in de Emmer Veenkoloniën) groeide de gedachte de *Verborgene Rijkdom* als onderlegger te nemen voor een masterplan voor de beeldende kunst. Het Praktijkbureau (onderdeel van de door de overheid ingestelde Mondriaan-stichting, met als taak kunst in de openbare ruimte te begeleiden

zij suggereerde de werkgroep o.a. een aantal kunstenaars, waaruit Jeroen van Westen werd gekozen om het gedachtegoed uit te werken. Hij voegde de thema's kleur en beweging toe aan de *Verborgene Rijkdom* en maakte zo een beeldende analyse van het landschap. Uiteindelijk stelt hij voor het landschap van de voormalige Emmer Veenkoloniën te beschouwen als een kunstwerk: het landschap een compositie van punten die nader aangeduid kunnen worden; een verhalende lijn met het centrale thema Water als onderwerp. Van Westen pleit voor een nieuwe Runde. Geen reconstructie op basis van oude kaartbeelden, maar als een handtekening voor een nieuw landschap waar water weer een rol van betekenis mag vervullen. Het moet een doorlopende lijn van water worden, met fiets- en wandelpaden er langs; een ecologische verbinding dwars op de druk bereden wegen. De vorm van de beddingen van de beplanting erlangs verwijst naar elementen in het landschap. De Runde vormt de verbinding van de toekomstige rabattenbossen, spaarbekkens en recreatieplassen. Zo kan gebiedseigen water worden benut als een middel in de strijd tegen verdroging.

"Er stond achter het dorp aan het pad een kouschulle. In de balken van deze schuur stonden de namen van geliefden gekrast. Dat was een echte schuilplaats, een ontmoetingsplek."

Bewoner Roswinkel

BELEVING VAN DE BEWONERS

Een moderne landinrichting is veel meer dan een puur technische benadering van optimalisering van de land- en tuinbouw. Het is nadrukkelijk ook landschapsbouw die verantwoording aflegt tegenover de cultuurhistorie. Daarom kunnen bestuurders, landschapsarchitecten en kunstenaars via de landinrichting het beeld van het landschap versterken en daarmee de leefbaarheid verbeteren. Bij het vormgeven aan een landschap kan niet worden gestreefd naar een landschap dat af is, maar eerder naar een levend landschap, een landschap met een zichtbaar verleden en mogelijkheden voor de toekomst. Voor het op deze manier benaderen van een landschap is het van groot belang de geschiedenis van het landschap te kennen en de huidige beleving te kennen. Literatuuronderzoek kan veel bijdragen, maar de belangrijkste vorm van kennis ligt bij de bewoners. Wat zij zich herinneren, wat zij verwachten van het landschap wortelt in hun beleving van het landschap. Die beleving wordt gestuurd door de duur van hun wonen in het gebied, door hun mate van directe afhankelijkheid, door hun

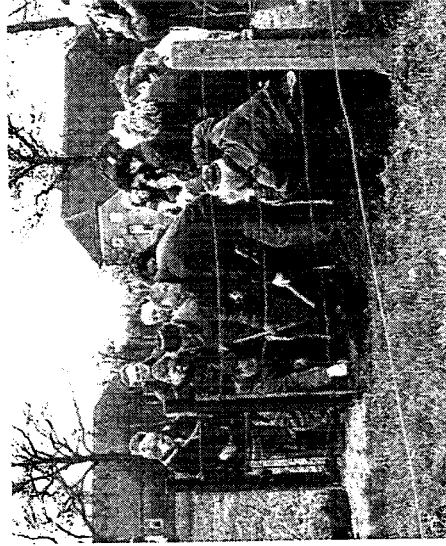
"Een gebied waar je vrij was als kind, niemand viel je lastig, natuur en avontuur voor jezelf. Nu is dat met al die recreatieve paden en regels heel anders, te clean."

Bewoner Klazienaveen

kennis van het beeld dat anderen hebben van hun woongebied.

WERKATELIERS

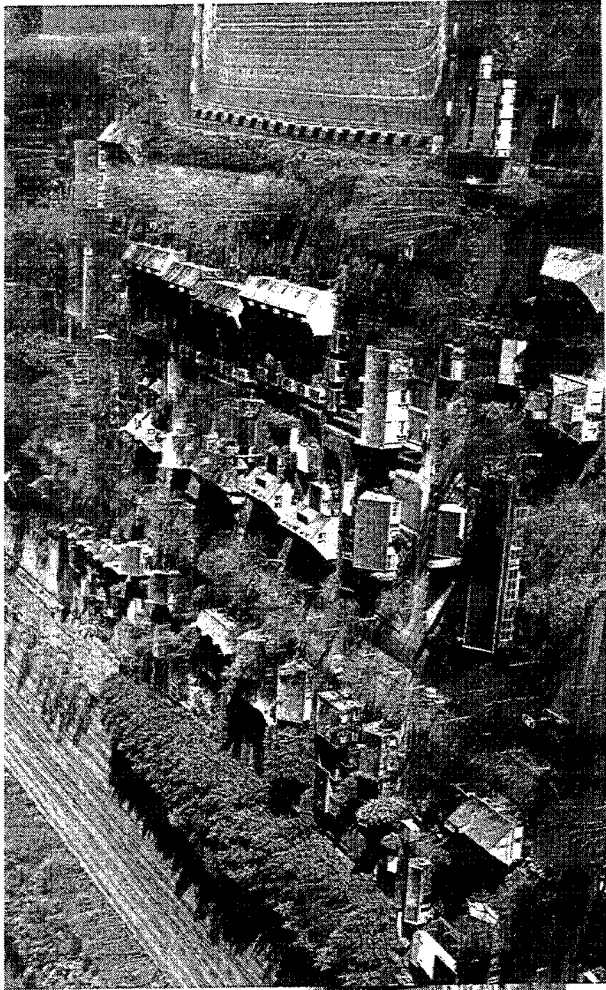
Om in een zinnvolle en gerichte dialoog met de bewoners te kunnen treden is een reizende tentoonstelling gemaakt waarin de Emmer Veenkoloniën werden voorgesteld als een kunstwerk vol *Verborgene Rijkdom*: een rijkdom die aan de hand van een waterloop beter zichtbaar gemaakt kan worden. Op de werkateliers werden de *Verborgene Rijkdom* en het plan *Was getekend, de Runde* mondeling toegelicht en werden de mensen uitgenodigd te vertellen over hun herinneringen, hun beleving en waardering van het landschap en hun toekomstverwachtingen. Leitmotiv was het water dat nu nauwelijks meer zichtbaar is. Het verdwenen

Het inplanten van een heg en het plaatsen van een hek rond het joods kerkhof te Roswinkel.

rivierijde de Runde leeft nog sterk in de herinnering van mensen. Tijdens de werkateliers kwamen de verhalen los. Zo vertelden mensen dat de Runde dicht tegen het maaltveld lag en rood zag van het lijeroet, en dat ze wel eens overstroomde. Men vertelde over verdwenen winkels, wegen, klinkers, vogels en planten; over hoe het avontuur is verdwenen, over verbetering van woonomstandigheden, enzovoort.

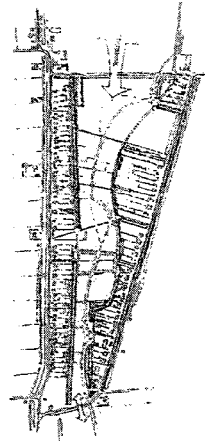
Tijdens de werkateliers zijn drie bundels verhalen en

Roswinkel, november 1996, foto Aerophoto Eelde

Behalve dat de informatie van het werkatelier gebruikt wordt in het nader vormgeven van de nieuwe Runde, leverde het de gemeente ook een werkwijze voor het omgaan met het buitengebied. Tijdens de werkateliers zat iedereen aan een grote tafel waarop de kaart van het gebied geschilderd was. Het ene verhaal riep het andere op en het inzicht in het gebied en haar bewoners groeide. Het project *Was getekend, de Runde* blijkt een voorbeeld te zijn van hoe zorgvuldig omgegaan kan worden met dorps-landschappen.

Foxel en Roswinkel zijn twee dorpen in het gebied van de Herinrichting van Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën tussen Emmen, Emmer-Compascuum en Ter Apel. Tot de Tweede Wereldoorlog was het landschap ten oosten van Emmen een druk verveninggebied, waarin

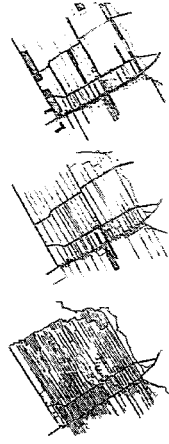
Landschapsplan Foxel

langs het Verlengde Scholtenskanaal. De twee linten hadden lange tijd contact. Haaks op de Runde, die stroomde tussen de twee kanalen, waren bosjes op veenrestanten. De laatste dertig jaar zijn deze opgeruimd, werd de Runde gedempt en verloor het gebied tussen de linten haar toegankelijkheid. Zowel Roswinkel als Foxel zijn als twee eilanden in het omringend landschap komen te liggen. Uitsluitend de verharde wegen zijn openbaar toegankelijk, en die zijn lang, recht en meestal geasfalteerd. Ze zijn levensgevaarlijk geworden. Er is veel ruimte, maar weinig plek; weinig plek voor ommetjes, recreatief medegebruik, natuurontwikkeling en dergelijke; wel dorpen met open ruimte, maar geen dorpslandschap meer. Dorpen in de leegte, als eilanden in zee, daar wilden we wat aan doen zonder de dramatiek van dit landschap geweld aan te doen.

'De wereld is voor kinderen nu kleiner, voor automobilisten groter.'
Bewoner Barger-Compascuum

VERBORGEN RIJKDOM

In de jaren zeventig kwam de opeenhoping van problemen in de Veenkoloniën op de politieke agenda. Bijna destreeus waren de milieuproblemen zoals de vervuiling van het water door de aardappelmeeffabrieken, en de stormen op de door de intensieve aardappelteelt overbelaste versleten dalgronden. Maar ook de sociale problemen door de hardnekkige werkloosheid ontwachten de dorpen. De lage aantrekkelijkheid van het gebied werd nog versterkt door het gebrek aan recreatieve mogelijkheden. Door een speciale landherinrichtingswet (1979) werd in de Tweede Kamer geregeld dat de proble-

Roswinkel in 1920, 1990 en 2005 na uitvoering landschapsplan.

men in de Veenkoloniën geïntegreerd moesten worden opgelost. Behalve om landbouw ging het ook om verbetering van dorpen, natuur, recreatie, waterhuishouding en infrastructuur. Het wettelijk instrumentarium van landinrichting maakt het mogelijk met de grond te schuiven,

veel mensen woonden en werkten. Daarna kwam de mechanische vererving op gang en sinds de jaren '70 werd het in het hele gebied, zo ook in Foxel en Roswinkel, leeg

'Het mooiste van dit land vind ik de ruimte, en als ik daar dan midden in sta kan ik de hoge bomen van Dordt (NieuwDordrecht) zien en weet ik precies waar ik ben.'
Een bewoner

en kaal. Het is nu een verwachtingsvol landschap dat rijp is voor nieuwe ontwikkelingen. Roswinkel is al vanaf de twaalfde eeuw bewoond. Tot voor de oorlog was het een zwaar beboste nederzetting met veel elzensingels. Het dorp was per schip bereikbaar over de Runde, de witte leuningen van de bruggetjes leven nog voort in de herinnering van bewoners. Op het moment is er weinig meer van te zien, het historisch aanzien van het dorp heeft zwaar te lijden gehad van de schaalvergroting in de landbouw. De sloten en vaarten zijn dicht en de bomenlanen zijn veelal gerooid. Ook de schans, in de reeks van forten en leidlijken tussen Coevorden en Nieuweschan, is geëgaliseerd.

Foxel is een heel ander dorp; het bestaat uit een streekje

staan de bouwstenen voor huidige uitwerking van het landschap. Gemeente, ontwikkelaars en dorpsbelangen hebben ze als culturele bouwstenen paraat.

FOXEL NA DE WERKATELIERS

Aan de veelvuldig verbouwde huizen zie je dat Foxel een levende gemeenschap is die niet meegedaan is met de ontwikkeling van het gebied. Het binnengebied van Foxel is niet meer voor algemeen gebruik. Dit betekent dat kinderen die even bij de achterburen of opa en oma willen spelen, helemaal om moeten lopen en de gewaardeerde autoroutes moeten gebruiken. Voor zo'n hechte gemeenschap (tweehonderd adressen en tweehonderd leden van de buurtvereniging) zou het een genot zijn wanneer het binnengebied hun eigen park zou kunnen worden. Het Runderplan maakt dit mogelijk. De eerste schetsen gaan uit van een dwarsverbinding (ongeveer het tracé van een Romeins planken voetpad) en een verbinding langs de Runder zelf. Een forse waterpartij en een avontuurlijke speelzone langs de achtertuinen. De Runder komt open te liggen door de resterende ruimte als weilandjes te benutten.

ROSWINKEL NA DE WERKATELIERS

In Roswinkel blijkt uit de verhalen dat de mensen de lange historie goed kennen maar nauwelijks nog kunnen aanwijzen in het landschap: winkeltjes, wandelpaden, bruggen, de leidijken, paddepoelen (pingorûnes), de ijsspoorweg. Een aantal elementen is te realiseren binnen de Herinrichting. Geïnspireerd door de voormalige Roswinkelers heeft Jeroen van Westen een aarden wal ontworpen die openstaat naar de bron van de Runder. Het is een onderbreking in de stroom en tegelijkertijd een bron waar water uit stroomt, gelegen aan het wandelpad. Je kunt erin afdalen naar het

'Fort voor het water' in aanbouw, foto Jeroen van Westen.

Je in stiltte het omringende landschap bekijken. In ijzeren bodemplaten worden woorden gegraveerd die horen bij het landschap: een opsomming van de maaginhoud van het veenlijk van Erica, woorden over waterbeheersing, zoals stuwen en sluisjes, verdwijnende dialectwoorden, en dergelijke. Dit Fort voor het Water is geen verdedigingswerk, maar een verbeelding van het veenlandschap. Een soort openluchttheater waar evenementen kunnen worden gehouden. Een recreatief element gekoppeld aan het dorp Roswinkel.

KWALITEITSKOERS

Planvorming in dorpslandschappen gaat niet vanzelf. In Foxel en Roswinkel blijkt dat pas wat kan veranderen als alle wijzers in dezelfde richting staan. De lokale gemeenschap moet er helemaal achter staan. Op gemeentelijk niveau moet de verandering ingebed zijn in een door de raad doorleefde kwaliteitskoers. De ministeries en provincie dienen de ontwikkelingen op het hoogste schaalniveau – de Runder als ecologische en landschappelijke corridor – met hun beleid te ondersteunen. Een landelijke en een Europese culturele dimensie geven steun in de rug. Op alle niveaus moet steeds aan de inbedding gewerkt worden. Je zou kunnen zeggen dat je bij ontwikkeling van het dorpslandschap bij voortdurend op de schaaakborden van alle schaalniveaus moet blijven spelen.

VISIE

De visie laat zich als volgt samenvatten. Verzamel alle gegevens en ideeën uit boeken, van mensen, uit materiaal waar een zekere passie in geleegd is. Doe waarnemingsstudies, maar breng geen hiërarchie aan in de informatie. Het verhaal van de slager is even belangrijk als dat van de burgemeester. Koppel dit vervolgens aan je eigen deskundigheid, kennis en visie. Geef dit terug aan de mensen in het veld: alleen visie, nog geen ontwerp. (Zie 'Was getekend, de Runder' OP HET INTERNET: WWW.JANWESTEN.NL). Laat de visie door associaties van anderen verrijken. Maak vervolgens daarmee de plannen.

VIER STAPPEN

Wezenlijk voor het creëren van draagvlak in Foxel en Roswinkel en vooral inbedding in het beleid van Rijk, provincie en gemeente waren de vier stappen:

- 1 Verleiding. Laat zien wat er achter de horizon ligt. In de begintijd van de Herinrichting werden allerlei kansen gevisualiseerd. Vooral het gebruik van associatieve beelden vervulde het blikveld.
- 2 Metaforen. Met elkaar praten aan de hand van begrippen als *Verborgene Rijkdom* en denken in 'De stroom van verhalen', of door uit te gaan van de opvatting dat het landschap een

3 Draagvlak en denkracht. Door de verleiding en de metaforen uit te dragen en te koppelen aan de collectieve herinneringen wordt denkracht gemobiliseerd. Nieuwe allianties komen naar voren en er ontstaat draagvlak voor verandering.

4 Sleutelprojecten. Tijdens het planproces dienen er successen te zijn. Kleine, of grote, vaak al lopende verbeteringen die illustratief zijn voor het gedachtegoed. Nieuwe wegbeplantingen, heropening en nieuwe aanleg van kleine schakel verbindingen, de ontwikkeling van het landgoed Scholtenzathe en het Fort voor het Water zijn daarvan voorbeelden, daarmee wordt vertrouwen gewekt.

GEEN WEG TERUG

Wij verwachten dat er geen weg terug meer is. Het is het begin van een nieuwe beleidsperiode. Hoewel we nog steeds de kloof voelen tussen enerzijds de architecten en kunstenaars met onze verhalen over de verborgen rijkdom van een landschap en anderzijds de grote stappen-snelhuis-plannen van grote technische adviesbureaus en delen van het gemeentelijk apparaat. Blijven het twee werelden of gaan ze elkaar beïnvloeden? De recente instelling door de gemeente Emmen van een brede werkgroep voor het Runderdal, dwars door alle gemeentelijke diensten heen, is veelbelovend. Ook wij gaan gewoon door.

'Veel mensen ervaren dit landschap als koud en kil. Doe iets wat warmte geeft, kleur, gevoel. Doe langs de Runder nu eens heel iets anders.'
Bewoner Zwartemeer